

ТІэшъу Светлан. Адыгеим изаслуженнэ журналист.

2010-рэ илъэсым, гъатхэм, «Адыгэм идунай» зыфиюорэ телевизионнэ къэтыныр къытетхынэу операторэу Александр Ни-

Тыгу зыфэузырэ тилъэпкъэгъухэ

кановымрэ сэрырэ Сирием тыкІогъагъ. Краснодар тибыбыкій, занкізу къалэў Алеппо тыбыбыгъагъ. Гупсэфэу сыхьатищкіэ тынэ-сыгъ. Джы непэ Краснодар икіыщтыр хэгъэкіи, Москва ибыбыкізу зы къухьэлъатэ Сирием кІорэп. Хэгъэгур бырсыр, заор щызэпыурэп, ащ елъытыгъэуи иІэкІыб зэпхыныгъэхэр зэкіэ зэпычыгъэх. Шам тызыщыІагъэм илъэситіурэ ныкъорэ тешіагъ. Тызэрыхьэгъэгъэ къэра-лыгъо гупсэфыр, рэхьатыр мырэущтэу зэіыхьа-ныр тшіэныеп. Зэіухыгъэ къалэу, къуаджэу тыздэхьэгъагъэхэр къэмышіэжьынхэу джы хъугъэх.

Зэпэуцужьым нахь зиушъомбгъу къэс тэри тигумэкі хэхъо. Тилъэпкъэгъоу Сирием щыпсэухэрэм тыгу афэузы, хьазаб зэрэхэфагъэхэр адыгэм идунай игъоджаеу къыщышіыгъ. ГущыІэгъў тызфэхъугъагъэхэм ящыіэкіэ-псэукіэ шъхьэихыгъэу къытфаloтэгъагъ. Хэгъэгум зао къы-

гъундж, къамэ ... Мыхьамэт ихъарзынэщ ижъырэ хьап-щыпэу илъыр бэ. Лъэпкъ музеим зыригъэушъомбгъу шІоигъоу пэсэрэ Гэмэ-псымэхэм хэкужъым къызыкІокІи ар ащыкІэупчІэ. Мыщ фэдэ музей къуапэхэр хэхэс адыгэхэм зэ-

гъум егупшысэщтыгъэхэп. Ау тэ тыкъызикіыжьыгъэм ыуж илъэс темышіэзэ къэ-ралыгъор къэбырсырыгъ. Тисъемочнэ куп къэбарэу къыугъоигъэхэм, сурэтэу къытырихыгъэхэм непэ мэхьэнэшхо яІ. Сириер зэхэтэкъоным ыпэкіэ зыфэдагъэр телевизионнэ къэ-тынэу «Адыгэм идунай» инэкlубгъохэм ащыухъумагъ. Непэ тыгу зыфэузрэ тилъэпкъэгъухэр, ахэр зыщыпсэурэ къуаджэхэр зыфэдэхэр гъэзетеджэхэм ашіэным пае къэбарэу ащыгъум тыугъоигъагъэ хэр кіэкіэу мы тхыгъэм къыщызэфэсхьысыжьыгъэх. Зэкіэмкіи Сирием адыгэ къоджэ 18 ит. Мэфипшіэ тыкъызэтым, ахэм зэкіэмэ тадэхьанэу игъо тифагъ.

щытэджыным ахэр ащы-

рагъзуІуныр яшэн. Тэ талъэныкъокІэ ащ фэдэ къызхафэрэр макІэ, гугъу зедгъэшІырэп хьап-щыпыжъхэр тыугъоинхэу. Къуаджэу Хьанасир къалэу Алеппо ихьанэ-гъунэ ит адыгэ къоджищмэ яз. АдритІум ацІэр Мунбыдж, Айндакъна.

Адыгэхэр Сирием кІонхэу **зэрэхъугъэр** упІэхэр адыгэхэм ашІыгъагъэх.

щыпсэурэ адыгэхэр нахьыбэу зыдэщыГэхэр мы къалэхэр ыкІи ахэм къяшІэкІыгъэ къуаджэхэр ары. ЗэкІэмкІи мы къэралыгъом адыгэу мини 120-рэ исэу къалъытэ. Ау тарихълэжьхэм къызэраГорэмкГэ, Урыс-Кавказ заом ыуж тилъэпкъэгъу нэбгырэ мин 700 фэдиз Сирием кощыгъагъэ. Осмэн пачъыхьэхэм ятетыгъо лъэхъан ахэр мыщ къызихьэгъагъэхэр. Куп-купэу зэхэтхэу, щэгъогогъо кІуагъэх. Апэрэ купыр 1868-рэ илъэсым кощыгъэ. Ащ хэтыгъэхэр Урыс-Кавказ заом ыуж апэрэ илъэсиплІым Тыркуем щыпсэугъэх. ЯтІонэрэ купыр 1880-рэ ильэсым къэкІуагъ. Ащ хэтыгъэхэр апэ Болгарием илъэс 12 щыпсэугъэх. Ау ащи зао къитаджи, къырагъэкІыгъэх. Ящэнэрэ купыр Урыс-Кавказ заом ыуж илъэс 40 тешІэжьыгъэу хэкужъым къикІи Сирием къэкІуагъ. Ар зыхъугъагъэр хэр къыщаугъоихэзэ, япсэ-

Алеппо, Хомс, Дамаск. Шам 1919-рэ илъэсыр ары. Купым хэтыгъэхэр къызэрык Іыгъагъэхэр джырэкІэ Къэбэртэе-Бэлькъар Республикэк Іэ тш Іэрэр ары. Уни, лэжьапІи ІэкІыбым зэрэщагъотыщтым ахэр кІэзыгъэгушІугъагъэр Осмэн пачъыхьэр ары. Къощыгъэхэр Алеппо пэгъунэгьоу къышыуцугъагъэх ыкІи агъэпсыгъэ къуаджэм Хьанасир фаусыгъагъ. Адыгэ псэуп Гэу Сирием итхэм зэкІэми ар анахь ныбжьыкІ. Илъэсишъэ къыпэу Осмэн пачъыхьэм едэГухи мыщ къэкІогъагъэхэм ягугъэхэр фоаШ. пехеалыажеаяпыашеая нэкІэу зэрагъэтІысхьагъэхэм жъыбгъэм нэмык зи къащыпэгъокІыгъэп. Ау къиным щы--еІмеки филомет ефетицим кІуагъэп ыкІи тІэкІу-тІэкІузэ къуаджэр зэтыригъэпсыхьагъ. Апэрэ унэу агъэуцугъагъэхэр джыри Хьанасир зэрэдэтых, гъунэгъу Іуашъхьэм мыжъо-

Къуаджэм Вындыжъхэр, Джэхухэр, Хьащырэкъохэр, Анзорхэр, ЛІыхэмпІащэхэр щэпсэух. ЗэкІэмкІи непэ адыгэ нэбгырэ 300 дэс, зэгорэм а пчъагъэр фэдитфыкІэ нахьыбагъ. «Еджэнхэм, Іоф ашІэным пае нахьыбэр къалэм кощыгъэ», — elo Хъанасир нэІуасэ тызшыфэхьугьэ Анзор Мыхьамэт. Мы лІым иунэ узихьэкІэ, музей горэм учІэхьагъэу къыпшІошІы. Мыхьамэт ятэжъ пІашъэхэм хэкужъым къызыдырахыжынгызгы псэуальэхэр, зыпари ахэмызэу, джы къызнэсыгъэм къырехьакІых.

AH3OP Мыхьамэт — Cuрием ит къуаджэу Хьанасир щыщ:

«Мыхэр тэркІэ бэу лъапіэх. Хэкум къызыдыращыгъэ пкъыгъох. Илъэсишъэ хъугъэу тиунэ илъых. Адыгэ чІыгум ымэ тщагъэгъупшэрэп».

Тхъууалъ, остыгъалъ, щэчаль, шъхьалы, щыуанхэр, уты,

Мунбыдж Беданэкъохэм агъэпсыгъ

Мунбыдж анахь адыгэ псэупІэ инэу Сирием итхэм ащыщ. Тилъэпкъэгъоу апэ Болгарием кІуи нэужым мы хэгъэгум зыкъэзыгъэзэгъагъэхэм якъуадж. 1880-рэ илъэсым адыгэ унэгъо

700 фэдиз, анахь макІэмэ зы унагьом нэбгырищ исэу, мы чІыпІэм къыщыуцугъагъэх.

СИХЪУ Наджи — Сирием ит къуаджэу Мунбыдж щэпсэу:

> «Адыгэхэм къиныбэ ралъэгъуагъ мы хэгъэгум. Къызэкощхэм, зы унэ хьазыр агъотыгъэп. Зэкіэ alэшъхьитіукіэ зэтырагъэпсыхьэгъагъ. Мары непэ тикъуаджэ зыдэщыт чІыпІэми

къурэ нэмыкі итыгъэп. Сятэжъэу Сихъу Исхьакъ Мунбыдж зэрагъэпсыгъэм фэгъэхьыгъэ къэбархэр къысфиіотэгъагъэх».

ГущыІэгъу тызфэхъугъэ Сихъу Наджи илъэс 85-рэ ыныбжь. Иакъыл чан, сэмэркъэу ин хэлъ. «Арафат шъхьатехьо» тельэу зытэльэгьум,

«Градус 50-м кІахьэу фабэр пшъхьэшыгу иты зыхъукІэ, къэпшІэщт зытепхьощтми, зытемыхъощтми», — джэуапэу къытитыжьыгъ. Наджи къыІотагъэмкІэ, адыгэ тІысыпІэу Мунбыдж къыхэзыхыгъагъэр хьаджэу Беданэкъо Мыхьамэт. ЛІы хэкІотагъэу Болгарием къикІыжьыгъэгъэ купым ар хэтыгъ. ШхъонтІэрымэ зы-

гъэх. Мунбыдж непэ Мэрэтыкъохэр, Бгъуашэхэр, БрантІхэр, Цэйхэр щэпсэух. ЛъэкъуацІэхэр зызэхэтэхыхэм хэкумкІэ зыщыпсэущтыгьэхэр къэтшІагъ. Илъэси 130-кІэ узэкІэ-Іэбэжьмэ, Мунбыдж къыщыуцугъагъэхэр зэкІэ Хьакурынэхьаблэ къикІыгъэх.

Айндакънэ ижь стыр

зы адыгэ къуаджэ щыт. ЫцГэр Айндакъна. Ащ тызыщагъэу Алеппо Адыгэ Хасэм итхьама-

Алеппо пэгъунэгьоу джыри тэ игуадзэу Санэ Хьаний джы- псэуп І п Іоми хъущт», ри гьогу тытетзэ, зыщыгьозэ ы Іуагъ. Чылэм тызыдахьэм къэбархэр къыІотагъэх. «Тыз- унэ зэтет бэлахьхэр зэрэща-

дакІорэр кІодыжьрэ адыгэ шІыхэрэр къэтлъэгъугъ. КІо-

дыжьышъо теорэп мы къуаджэм — апэрэ зэфэхьысыжьэу тшІыгъэ. Нахь тыльыкІуатэ къэс тапэ арабхэр бэу къифэхэ зэхъум, Хьаний игущыІэхэм ямэхьанэ къыдгурыІуагъ. Машинэм тыкъызэрикІзу, жьы стырыр къытІууагъ. Къурэу щытым машІо къыкІигъэнэщт къыпшІуигъэшІэу, дунаир фэбагъэ. Гъатхэр мыщ фэдэмэ, гъэмафэм сыдэу хъужьхэра?

> (КъыкІэлъыкІорэр я 8-рэ н. ит).

(КъызыкІэлъыкІорэр я 7-рэ н. ит).

1880-рэ илъэсым Болгарием къикІыжьыгъэгъэ адыгэхэр Тырку хьыкумэтым мы чІыпІэм щигъэтІысыгъагъэх.

унэгъо 35-рэ къыщыуцугъагъ. Ахэтыгъэх ахэм Бэщыкъохэр, ЛІыхъураехэр, Темзэкъохэр, Тамыкъохэр, Чэтзакъохэр...

Айндакънэ ащыгъум адыгэ гъуибл нахь дэсыжьэп. Ахэр зэкІэ Бэщыкъо Баширрэ Амиррэ яунагъо къеблэгъагъэхэу, тэри тахэхьагъ. ШІуфэс къытахыгъ, ау зэхэтхыгъэр араб Непэ Айндакънэ адыгэ унэ- гущы Гэу «Альлэн...Ахьлэн...».

КъикІырэр — «Шъукъеблагъ». Айндакънэ адыгабзэ зышІэу къыдэкІыгъэр нэбгыритІу Бэщыкъо Амиррэ Ягъэнэ Яшаррэ. Мы нэбгыритІур Джоланым къыщыхъугъэх. Джырэ

уахътэм Израиль ыубытыгъэ Іуашъхьэр ары сирие адыгэхэр ДжоланкІэ заджэхэрэр. Куп Іужьоу тильэпкьэгьухэр ащ щызэхэсыгъэхэти, бзэр дэгъоу зэрагъэшІагъ.

Алеппо адыгэхэр зэреджэрэр Хьалэб

Нэбгырэ миллионит Іурэ ныкъорэ мы къалэм щэпсэу. Сирием имызакъоу, къыблэ къэралхэм ясатыу гупчэу алъытэ. Щэн-щэфэн Іофэу хэгъэгум зэшІуихырэр зэкІэ мы къалэм епхыгъ. ІофшІэгъу мафэхэм иурамхэм хьал-балыкъышхо атет, бэдэд ащызэблэкІырэр. ЦІыфэу дэсым фэдиз а зы мафэм Алеппо къыдэхьэ, дэкІыжьы. Мы къэлэ иным тилъэпкъэгъу нэбгырэ мин 20 фэдиз щэпсэу. Щыф гъэсагъэхэр, лъытэныгъэ ин зыфашІыхэрэр ахэм мымакІэу ахэтых.

Нидал Хьапакъ хирург-кардиолог. Гум зыщеІэзэхэрэ гупчэм иврач шъхьаІ. ИлІакъокІэ Шъэожъхэм ащыщ. Хьалэб имедицинскэ университет къызеухым ыуж Великобританием операцие шІыным зыщыфигъэсагъ. Илъэс 30 хъугъэу врачэу Іоф ешІэ.

<u>ШЪЭОЖЪ Нидал</u> — *гу* узхэм зыщяІэзэхэрэ гупчэу Алеппо дэтым иврач шъхьаl:

«Сятэрэ сянэрэ врач тыхъунэу фэягъэх. Сэщ нэмыкіэу сшыпхъоу Хьазар медицинэм феджагъ. Анестезиологзу

непэ ар къыздэлажьэ. Англием ыуж Дамаскэ Іоф щысшіагъ. Етіанэ мы гупчэм ипащэу сызагъэнафэм Алеппо сыкъэкіожьыгъ. Нэмыкі хэгъэгухэм къарыкіыхэу сымаджэхэр къысфакіохэуи къыхэкІы. СишІуагъэ зэкіэми язгъэкіыным сыпылъ».

пІэр гум епхыгъэ хирургиемкІэ Сирием итхэм анахь шъхьаІ. Зы илъэсым къыкІоцІ операцие 700 фэдиз щашІы. Тэ тызыкІогъэ мафэми Шъэожъ Нидал операцие ышІыгъ. Илъэс 65-рэ зыныбжь хъулъфыгъэм ыгу екІолІэрэ лъынтфэхэм ащыщ зэблихъугъ.

Нидал зэрэ Газэр, ыш Гэрэм -ен делидифедек ни ГлиГшех рыльэгъу тфэхъугъ. ЦІыфым ипкъынэ-лынэхэм зэкІэми мэхьанэ яІ, ау псэр хэзыгъэтырэр, жъы къэозыгъащэрэр гур ары. Ар убзэным нахь операцие къин щымы Тэу дунэе медицинэм щальытэ. Сымаджэм зэре Газэрэр къытфиІуатэзэ. Нидал ипшъэрылъ ыгъэцэкІагъ. Лъыр зэрымыкІорэ гу лъынтфэр лъакъом къыхихыгъэмкІэ зэблихъугъ.

Алеппо мэфищэу щыдгъэкІуагъэм нэмыкІ тилъэпкъэгъухэм яІофшІапІэхэм тачІэхьагь, яунэхэм тарыхьагь. Тыз-ІукІэгъагъэхэр зэкІэ алъэ теуцуагъэхэу, щыІэкІэ зафэ яІэу псэущтыгъэх. ДжырэкІэ къа--еалт непеалимит меалиІшиш кІырэп. Заом изэрар ин зэкІыгъэхэм Хьалэб ащыщ. 1993рэ илъэсым къызэІуахыгъэу Адыгэ ШІушІэ Хасэ мы къалэм дэт. Аш адыгабэмэ тащы-ІукІагъ. Бырсыр зэманыр къызежьэм, якъэбархэм сакІэупчІэн сІоу, Адыгэ Хасэм телефонкІэ сытеоу хъугъэ, ау зыми къыштагъэп.

Тлил — Нэжьэхьабл

Къалэу Хомс. Сирием щыкІорэ заор мыщ къыщежьагъэу алъытэ. Мы къалэм ыкІи ащ къешІэкІыгъэ къуаджэхэм адыгэ нэбгырэ мин 20 фэдиз ащэпсэу. Хомс апэ щытлъэгъугъэр Адыгэ Хэсэ Унэр ары. ЦІыфхэр мыщ къыщызэрэугъоигъэхэу къыщытажэщтыгъэх. Дамаскэ ШІушІэ Хасэм ианахь къутэмэ инхэм мыр ащыщ. Гъунэгъу адыгэ къуаджэу щытхэри мыщ епхыгъэх. Тибысымхэм къызэраІуагъэмкІэ, гъот макІэ зиІэ унагъохэм, гузэжьогъу чІыпІэ ифагьэхэм Хасэр ІэпыІэгъу афэхъу – ар япшъэрылъ шъхьа І. Гущы-Іэм пае, 1967-рэ илъэсым Израильрэ Сириемрэ азыфагу къитэджэгъэгъэ заом унэнчъэу тилъэпкъэгъу унэгъо пчъагъэ къыгъэнэгъагъ. Хомс Адыгэ Хасэм ащ фэдэхэм ІэпыІэгъу зэрафэхъущт амалыр къыгъотыгъ.

<u>НАЖЬЭ Хьасан</u> — Сирием ит къуаджэу Тлил щэпсэу:

«Адыгэ ШІушІэ Хасэм банкым ахъщэ чІыфэ къырихи, къатитф хъурэ унэ зэтетипші ыгъэу цугъагъ. Унэ пэпчъ унэгъо 40 чіэфэ. Джоланым къытекІыгъэ адыгэхэм ахэр аритыгъэх. Унэ уасэр илъэс 20-кlэ тlэкly-тlэкlузэ атыжьыгъ».

Нажьэ Хьасан унэу зигугъу къышІыгъэхэр къытигъэлъэгъугъагъэх. Ахэр зы хьаблэ зэдытетыгъэх. «Зэдытетыгъэх» сэІо джыдэдэм зы унэ псаоу щытыжьэпышъ. Хомс къэмышІэжьынэу, анахь фыкъоныгъэ ин зыфэхъугъэ къалэхэм ащыщ.

Нажьэ Хьасан зыщыщ къуаджэу Тлил Хомс километрэ 15 ныІэп зэрэпэІудзыгъэр. УІэшыгъэ кІуачІэхэр ащ дахьэхэу къыхэкІыгъ, ау чылэр къызэтенагъ, щымызэуагъэхэу ары къызэраГорэр. Тлил тызыщэ-Іэм, зиунэ тисыгъэ бысымхэу Тыгъужъ Адибрэ Санэрэ ныб400-кІэ узэкІэІэбэжьмэ агъэуцугъэгъэ унэжъхэр дэтыгъэх. Непэ къызнэсыгъэми ахэм ащыщхэр къуаджэм къыдэна-

БГЪУАШЭ Адиб — Сирием ит къуаджэу Тлил щэпсэу:

«Мы сищагу дэт къакъырыр зэгорэм цІыф псэупіагъ. Ар пэсэрэ

джэгъуныгъэ пытэ адытиІэ хъугъэ. ИнтернетымкІэ садэгущыІэ, ары пэпчъ «тэ тикъуаджэ рэхьат, тыдэмыкІэу тыдэс» аІошъ, сэри сэрэхьаты. Тлил щыпсэурэм инахымбэр Нажьэх. Ащ елъытыгъэуи адыгэхэр ащ зэреджэхэрэр Нэжьэхьабл. Мы къуаджэм 1880-рэ илъэсым апэрэ адыгэхэр къыщыуцугъэх. ЧІыпІэм ащыгъум зи щыпсэущтыгъэп, ау илъэс шіыкізу зэтыралъхьагъ. ЯтІи, пшахъуи дэмылъэу, мыжъо инхэр мыжъо ціыкіухэмкіэ зэрэгъэубытыгъэу дэпкъхэр шІыгъэх».

Мы ижъырэ зэтелъхьакІэм щысэ тырихи, ежь Адиби щагу кІоцІым ешІушІагь. Мыжьо чэукІэ ар къышІыхьагъ. Тлил пэІуль шъофхэм мыжьошхохэр арытэкъогъагъэх, ахэр къашыпхэзэ, үнэхэр зэтыралъхьэщтыгъэх. Джащ фэдэу нэжьэхьаблэмэ ящагу кІоцІхэм ижъырэ хьап-щыпхэр бэу адэльых. Пасэм агъэфедэщтыгъэ мыжъошъхьалхэр, гурыхъухэр мыщ щашІыщтыгъэх.

<u>БРАКЪЫЕ Ахьмэд</u> — Си-рием ит къуаджэу Тлил щэпсэу:

«Сэ сятэ мыжъошъхьалхэр ыуlущтыгъэх. Илъэсэу зишІыгъэр, зыфишІыгъэ унагъом иадыгэ лъэкъуацІэ хиутыщтыгъэ. Мыры мыщ тетха- Γ ъэр — «Мэрэтыкъу, 1962-рэ илъэс».

Ахьмэд къы Гуагъэм гупшысэ гъэшІэгъонхэр тигъэшІыгъэх. Сирием щыпсэурэ адыгэхэм япаспортхэм адыгэ лъэкъуацІэхэр адатхэшъурэп, ау ялІакъо амыгъэгъощэнымкІэ алъэкІ къагъэнагъэп. Мыжъосыным фырыгъунэу унэгъуацІэр хауІукІыгъ. Тлил шъхьалхэм БлэнэгъапцІэ, ЛІыхъурай, Гьотыкъо, Дэпчэн, Тыгъужъ атетхагъэу тыкъяджагъ.

ЗэкІэмкІи нэбгырэ 600 фэдиз къуаджэм щэпсэу. Ахэм янахьыбэр пенсием кІуагъэх. НыбжыкГэхэр Хомс кощыгъэх. Ау, джы зэхэтхыгъэ къэбарымкІэ, ахэри къуаджэм екІужьыгъэх. Къалэм зыфэкІогъэгъэхэ ІофшІапІи, еджапІи дэтыжьэп. Тлил ащкІэ иІофхэр нахь дэгъуІох. Илъэси 10-кІэ узэкІэ-Іэбэжьмэ мылъку зыІэкІэлъ Фирас Осмэн икъоджэ гупсэ хъызмэтшІапІэхэр дигъэуцуагъэх. Фирас илІакъокІэ ЧэташІэхэм ащыщ. 1986-рэ илъэсым Украинэм ит къалэу Львов фармакологиемкІэ институтэу дэтыр къыщиухыгъ. Ащ ыуж Москва, Семашкэм ыцІэ зыхьырэ медицинэ университетым щеджагъ.

<u>Фирас ОСМЭН — цашІэ,</u> Сирием ит къалэу Дамаскэ щэпсэу:

«ЗэшиплІ тэхъушъ, зэкіэми медицинэм тыфеджагъ. Университетым ыуж дзэм хирургэу сыщылэжьагъ. Жэпкънэгу зэхэт операциехэр сшіыщтыгъэ. Джырэкіэ цэшІэ клиникэхэр къызэіусхыгъэх. Цакіэ ціыфым Іубгъэуцон зэрэплъэкіыщт шіыкіэхэр зыушэтырэ шІэныгъэ гупчэ зэхэсщагъ».

Цэ ІэзапІэхэу ЧэтэшІэ Фирас ыгъэІорышІэхэрэм нэбгырэ 80 фэдиз ащэлажьэ. Ахэм азыныкъор адыгэ. Фирас лъэпкъ Іофыгъохэм агъэгумэкІырэ цІыф. мехестыхиуІшег уени неІшфоІ ащыщ илъэпкъэгъухэм ІофшІапІэ зэраригъэгъотыгъэр. Адыгэ къуаджэхэм хъызмэтшІапІэхэр ащигьэпсыгьэх. Ащ фэдэу Нэжьэхьаблэ дигъэуцогъэ тхьацухэкІышІ ыкІи дэ--ег неІшфоІк мехемидовф Ішеат пыурэп. Мыщ фэдэ гузэжьогъу зэманымкІэ ахэр Іэрыфэгъу шъыпкъэх. Бысымэў тиІэгъэ Тыгъужъ Адиб Тлил макаронышІ фабрикэр егъэІорышІэ. БэмышІзу ащ телефонкІз сыдэгущыІагъ. КъызэриІуагъэмкІэ, хъызмэтшІапІэм Іоф ешІэ, мэзэ лэжьапкІэри амыгъэгужьоу цІыфхэм араты.

къыхагъэщырэ бжъэдыгъу чылагьохэм ац этехыгьэү ахэр аусыгъэх. Адыгэхэр мы чІыпІэм 1876-рэ ильэсым къыщыуцугъэх.

> (КъыкІэлъыкІорэр я 9-рэ нэкІубгьом um).

Сириеми Къунчыкъохьаблэ ит

Алеппо тыкъикІи Хомс тыкъызэкІом, къытпэгъокІыгъэ Нажьэ Хьасан программэу агъэхьазырыгъэм пІэшІорыгъэшъэу нэІуасэ тыфишІыгъ. Тыздащэшт къуаджэхэм ацІэ

къызыреІом, зэхэтхыгъэр дгъэшІэгъуагъэ. «Бжъэдыгъу шъолъырым шъукъихьагъэу шъу-

тІукІэ къыпчъыгъэх. Эн-нысэр Къунычыкъохьабл, Тел-Хьамыр — Джэджэхьабл, льытэ», — къыхигъэщыгъ ти-бысым ыкІи зигугъу къытфи-шІыгъэ чылэхэр цІэ тІуры-

Тэл-Іэхьад — Хэусэе цІыкІу, Дэл-Иджын — Гъобэкъуай, Дэл-Фул — Пэнэжьыкъуай. АрапыцІэм готэу къоджэдэсхэм адыгацІэр къыхагъэщы. ХэкумкІэ къызыдикІыгъэхэу

(КъызыкІэлъыкІорэр я 8-рэ н. ит).

ХЬАКІЭЦІЫКІУ Гасан — Сирием ит къуаджэу Тел-Снар щэпсэу:

«Бжъэдыгъу къуаджэхэр зэкіэ зы къуапэм щытых. Зым удэкіы пэтзэ, адрэм ыцыпэ къэолъэгъу. Тызэрэшіэ, тызэхахьэ. Тихъяри, тигумэкіи зэдэтэіэты».

ХьакІэцІыкІу Гасан зыщыщыр Тел-Снар. Ежь зэреджэрэр Нэчэрэзый. Гасан орэдус, пщынау. Сирием ибжъэдыгъу чІызэкІэмэ ахэлажьэ. Усэхэри, мэкъамэри ежь къыхехых, ащ фэдэу орэд 17 зэхилъхьагъ.

кІэнэу хэхэс адыгэм ыухъумагъ.

Адыгэ макъ

А пщынэ макъэр зыдэмы Іук Іырэ къуаджэ тыдэхьагъэп. Джащ фэд лъэпкъ хабзэри. Тапэ къифэрэм зэкІэми «шъукъеблагъэр» яапэрэ шІуфэс гущыІ.

Къуаджэу Эн-Нысэр. Адыгэ хэкум ит чылагъохэр хьэблэхьаблэу зэрэзэтеутыгъэхэм фэдэу мыри зэтеутыгъ. Гъобэкьое, Хьатикьое, Къунчыкьохьэблэ, ПчыхьалІыкъое хьаблэхэр хахьэх. Эн-Нысэр инахьыжъ гъэшІуагъэхэм ащыщэу Бэрэтэрэ Бурхьан ихьакІэщ налъэ щагъэджэгурэ нысащэхэм къоджэдэсхэр къыщытажэхэу тахэхьагъ. Лъэпкъым къырыкІуагъэм ыкІи неущ къыщышІыщтым ыгъэгумэкІрэ бысым

Лъэпкъ культурэр дышъэ зиунэ тихьэгъагъэр. Хэкум къикІыгъагъэр Бэрэтэрэ Али-ефэнд Бурхьан икъорылъф. Адыгэ унэгъуи 150-у мы чІыпІэм 1876-рэ илъэсым щагъэт Іысыгъагъэхэм ар ахэтыгъ.

Адыгэ псальэ

БЭРЭТЭРЭ Бурхьан -Сирием ит къуаджэу Эн-Нысэр щэпсэу:

«Мы зэкІэ мэз зэхэкІыхьагъэу щытыгъ. Тятэжъ піашъэхэр къызэкіохэм, апэрэ илъэсищым, къуаджэр аІэтыфэ, гъочІэгъхэм ачІэсыгъэх».

НЭМЫТІЭКЪО Омар — Сирием ит къуаджэу Эн-Нысэр щэпсэу:

«Сятэ ятэу Ахьмэд-

ефэндыр ары хэкужъым къикІыгъэр. Сэ ар къэслъэгъужьыгъэп, ау къэбарэу къыІуатэщтыгъэхэр къызнэсыжьыгъэх. Тиліакъокіэ хэкужъым ит къуаджэу Гъобэкъуае тыщыщ».

Бэрэтарэмэ яхьакІэщ тызщы-ІукІагъэхэр зэджэжьхэ хъумэ, ацІэ къыраІощтыгъэп. ГущыІэм пае, Бэрэтэрэ Бурхьан зыфагъазэмэ, Абу-Кэмал аІо. КъикІырэр — Кэмалэ ят. А зэджакІэм ыпшъэкІи гу лъыттагъ. Нахыжжым ыцІэ къыраІорэп. Тым зыфагъазэмэ — Абу-Кэмал, ным еджэхэмэ — Ум-Кэмал aIo. Мы шІыкІэр адыгэ лахьэу щыпыльых.

ліэшіэгъу псау блэкіыгъэми, къэмысысэу щыт. Мы лъэмыджым псышъхьал тетыгъ. Ащ Іоф зэришіэщтыгъэр дэгъоу сыгу къэкіыжьы. Сыціыкіузэ сянэ мыщ сыкъыдакІощтыгъэ. КІымэфэ реным тищыкіэгъэщт натрыфыр, коцыр щытхьаджыщтыгъэх».

Лъэмыджыжъыр зытелъ псыхъоми икъэбар гъэшІэгъоны. Тэрэзыджэу ипс мачъэ. Псыхъохэр зэкІэ хым хэлъэдэжьхэми, мыдрэр ащ къыхабзэу тигущыІэгъухэм къашІошІыщтыгъэ, зэрэхэукъохэрэр зятэІом, агъэшІагъо икъугъ. Узхэсыр къыобэкІы хъумэ, ихабзэ ифэмэ-бжьымэ къыптырихьащт, ыбзи Іэрыфэгъу пфэхъущт. ІэкІыбым укІон ищыкІагъэп ар бгъэунэфыным пае. Лъэпкъ макІэхэм ар ягумэкІ.

Хомс ихьанэ-гъунэ ит адыгэ къуаджэхэм зэкІэми такъыщымыуцугъэми, ахэм такъыблэкІыгъ. ТыкъезыщэкІыгъэ Нажьэ Хьасан якъэбархэр къытфиГуатэхэзэ, гъогур къызэпытчыгъ. КъызэрэтиІуагъэмкІэ, мы лъэныкъом чІыгулэжьыным бэ-

хэчъы. ЫцІэр Аси. КъикІырэр — «зэпырыгъэзагъ». Лъэгъупхъэ чІыпІэхэр къэтплъыхьэхи, пчыхьэшъхьапэ хъугъэу гупчэм ит шхапІэм тыкъекІолІагъ. Адыгэ шхынхэр бысымхэм къытпагъохыгъэх. ЗэІукІэу мыщ шытиІагъэм цІыфыбэ къекІолІэгъагъ. Ахэтых ахэм Хъуадэхэр, ЛІыхъукІхэр, Хьатыгъужъыкъохэр, Къатхэр, Дэгуфхэр, АпкІэкьохэр, ГъукІэлІхэр. Ясэлам фабэ хэкурыс яунэкъощхэм анэдгъэсыжьынэу ахэр къыкІэльэІугъагъэх. Тигуапэу ар тэгъэцакІэ.

шІэщтыгъэхэм черкес шыу куп агъэпсыгъагъ. Нэбгырэ мин фэдиз а шыудзэм хахьэщтыгъэ. Адыгэ шъуашэр дзэ шъуашэу ахэм ащыгъыгъ. Шыу купыр зычІэтыгъэ быракъым французыбзэм дыкІыгьоу адыгабзэкІи тамыгъэ тхыгъэхэр тетыгъэх. Мы дзэкІолІхэм якъэбархэри Къэбэртэе Аднан итхылъхэм къадигъэхьагъэх. 1948-рэ илъэсым Израиль Сирием къызтебанэм, заом имашІо апэу зыпэІузыдзагъэхэм черкес шыу купыр ахэтыгъ ыкІи Джоланыр шъхьафит ашІыжьыгъагъ. Тилъэпкъэгъу бэлахьэу Джэуат Анзор ащыгъум Сирием иныпэ Іуашъхьэм тыригъэуцогъагъ. Зыфэбэнэгъэ чІыгур, къау-ожьи, нэужым джуртхэм атырахыжьыгъ. Ежь Джэуат Анзор ыпсэ заом хилъхьагъ. Зыщыпсэурэ къэралыгъохэм афэшъыпкъэхэу, яшІошІхэр къаухъумэзэ, ищыкІагъэмэ, псэемыблэжьэу банэхэзэ адыгэхэм ягъашІэ къахьы. ШэІагъэу, кІуачІэу ахэльыр зэкІэми агъэфедэ. ГухэкІыр — ежь лъэпкъым ичІыгужъ ыухъумэныр ыІэ къызэримыхынгъэр ары.

Тэри Инэм тыщыщ

гъолъыпІэ унэр, хьакІэщыр... амал. зэкІэ зэпытэу, адыгэ щагу гъэ-

Къуаджэу Асилэ тыкъызэ- тыгъэр къэльагъо. Анахь дгъэрэдахьэу «ХъяркІэ шъукъе- шІэгьуагъэр щагу кІоцІым идэблагъ ти Инэм. Шъукъыздэ- хьапІ. Пхъэ къэлэпчъэ иным кІуагъэр шъошІа? Тэри Инэм цІыфкІопІэ пчъэ цІыкІу хэшІытыщыщ», — аІозэ ащ дэсхэр хьагъ. Инэм щыщ Дэпчэн ФакъытпэгъокІыгъэх. Мы къуа- хьир къызэрэтиІуагъэмкІэ, мыш джэр зыгъэпсыгъагъэр ХьапэкІэ фэдэ шІыкІэ Сирием щагъэфе-Юсыф. Ар зыдэсыгъэ щагур дэрэп. Мы къэлэпчъэшІыныр къытагъэлъэгъугъ. ШхапГэр, хэкужъым щызэрагъэшГэгъэ

Инэм адыгэхэм ашІыгъагъэу псыкІзу мы хэпІзжьыр зэрэщы- джыри зы псэолъэ гъэшІзгьон

къоджэдэсхэм тагъэльэгъугъ. Ар илъэси 120-рэ фэдиз зыныбжь мыжъо лъэмыджыжъэу гъунэгъу псыхъом телъыр ары. -ыш ехесь Іымефые дехажет тР» Іагъэп» аІозэ, лъэмыджыр зэрэзэтыральхьагьэр къытфаІотагь.

ХЪУАДЭ Сухьел -Сирием ит къуаджэу Асилэ щэпсэу:

«Мыжъор Іэкіэ паупкіызэ, псыхъо зэпырыкіыпіэр ашіыгъагъ. Ылъапси, ышъхьи пытэ дэдэу щыт. Мары, шъолъэгъу

Черкес мамлюкхэм ялъэужхэр

хэгъэгум ианахь псэупІэ ин. Нэбгырэ миллионибл фэдиз щэпсэу. Адыгэхэр мыщ зэреджэхэрэр Шам. Къалэм ыныбжь шъыпкъэр зыми ыгъэунэфы-Шамыр илъыгъ. 633-рэ илъэащ къыщыублагъэу къэралыгъор быслъымэн диным ит. Ильэсишьэм къыриубытэу Омейяд пачъыхьэхэм тетыгъо хэгъэгум щыряІагъ. А лъэхъаным ашІыгъагъэхэу мэщыт дэхэ дэдэхэр Шамым итых. Анахь шъхьа Гэр — Омэуе Джамые зыфаГорэр ары. Мэщытым ишІын илъэси 10 пылъыгъэх. ПсэолъэшІ нэбгырэ мин 12 хэлэжьагъ. Мыжъом, пхъэм, апчым ахэзэгъэрэ анахь ІэпэІэсэ дэгъухэр ахэм ахэтыгъэх. Илъэс 1300-рэ фэдиз зыныбжь мэшытым зы зэо-банэп пэкІэ-

Хомс ыуж Дамаскэ зыдгъэ- кІыгъэр. Зэхакъутэуи, агъэсзагъ. Сирием икъэлэ шъхьа Тэуи хъугъэ. Ау идэхагъэ непэ къызнэсыгъэм чІинагъэп. 1500-рэ илъэсхэм Сириер Осмэн империем хэхьагъ ыкІи ильэс 400 фэдизырэ Осмэн пачъыхьэ унагьом ыгьэІорышІагь. А льэгъэп. Анахь псэуп Гэжъ дэдэхэм хъаным къыщежьэ Сирием ащыщ. Урымхэм ятетыгьо льэ- изыкъегъэ Іэтын. Тарихълэжьхъан чыристан Византием ыІэ хэм къызэратырэмкІэ, къэралыгьом ащыгьум хэхьоныгьэу сым арабхэм Сириер аштагъ, ышІыгъагъэхэм адыгэхэм яІахь

> КЪЭБЭРТЭЕ Аднан къалэу Дамаскэ щэпсэу, тхакlo:

«Мысыр иІэшъхьэтетыгъэхэм ащыщэу, черкес мамлюкэу Къайтбэй 1460-рэ илъэсым Шам къэкІогъагъ ыкІи мэзэ заулэрэ дэсыгъ. Зыщыпсэугъэ чіыпіэхэм илъэуж горэхэр къащигъанэу ихэбзагъэти, Омэуе мэшытым Іэзэнаджэ тыришіыхьэгъагъ. Къэіогъэн фае зэкіэмэ апэу Іэзэнаджэхэр мэщытхэм атырагъэуцоу Шам къызэрэщырагъэжьагъэр. Арышъ, тхьэлъэІум мырэущтэу къыфэджэнхэр къэзыугупшысыгъэхэм адыгэ мамлюкыр ащыщыгъ».

Джащ фэдэу адыгэ Мысыр султІанхэу Баркук, Бибарс, Къаншъау-Огъур зэман-зэманэу Сирием щыпсэугъэх. ПытапІэхэр, мэщытхэр, Іэзэнаджэхэр... дэхэ дэдэу, хъырахъишъэу зэхэшІыхьагъэхэу ахэм мы хэгъэгум къырагъэнагъэх.

Шам хэгъэгум икъэралыгъо гъэпсын адыгэхэм чІыпІэу щаубытыгъэм иушэтын Къэбэртэе Аднан игъашІэм пылъ. Зэхэубытагъэу тарихъ тхылъ пчъагъэ ащ къыдигъэкІыгъ.

КЪЭБЭРТЭЕ Аднан:

«Тилъэпкъ пылъ къэбархэр унагъоу сызщапіугъэм щызэхэсхыщтыгъэх. Сятэ ихьакіэщ зэфэсыпізу рензу щытыгъ. Адыгэм игумэкіи, ихъяри зыфэдэр сыціыкіузэ къызгурыlуагъ».

Аднан ятэу Мыхьамэт шыу бэлахьэу, шыгъачъэхэм ахэлажьэу щытыгъ. Адыгэ шыухэм ялІыблэнагъэ Сирием имызакьоу, Къыблэ хэгъэгухэм ащашІэгъагъ. Ахэм якъулайныгъэ фэдэ зыми къыхафэщтыгъэп. Шыу тІурытІоу, щырыщэу зэготхэу, апшъэкІэ джыри нэбгырэ зырызхэр атетхэу, пирамидэ сурэтхэр агъэпсызэ, шыгъачъэм хэлажьэщтыгъэх. Ащ фэдэ зэнэкъокъухэм ащатырахыгъэ сурэтхэр Къэбэртэе Аднан ихъарзынэщ хэлъых. Спортым зэрэпылъыгъэхэр, зэреджэщтыгъэхэр, адыгэ шъуашэхэр ащыгъхэу хымэ хэгъэгу тильэпкьэгъухэр зэрисыгьэхэр -еститыся мысжелестинеІш льэгъугъэх. Сириер 1920 — 1946-рэ илъэсхэм французхэм яколониеу щытыгъ. А лъэхъаным къэралыгъор зыгъэІоры-

Анахьыбэр зыдэщыІэр Дамаск

Сирием зэкІэмкІи тилъэпкъэгъу нэбгырэ мини 120-рэ щэпсэу. Ащ щыщэу мин 80-р Дамаскэ (адыгэхэр зэреджэхэрэр Шам) ыкІи аш пэгъунэгъу къуаджэхэм адэсых. Адыгэ ШІушІэ Хэсашъхьэри Шамым дэт. Ежь иунаеу унищ Хасэм иІ. Ахэр хъоо-пщаухэу, щагухэр къапэЈульхэу щытых. Лъэпкъ зэхахьэхэр, бирам зэІукІэхэр, джэгухэр ащызэхащэ хабзэ.

АКРАМ Исхьакъ — шам ШІушІэ Хасэм итхьамат:

«шам ШІушІэ Хасэр 1948-рэ илъэсым зэхащагъ. А зэманыр ары Израильрэ Сириемрэ яапэрэ зэпэуцужьыр къызыхъугъагъэр. Тилъэпкъэгъу нэбгырэ 35-рэ а заом хэкіодагъ. Чіэнагъэ зышІыгъэ унагъохэм адеІэнхэм пае лъэпкъым Хасэ зэхишагъ ыкІи иапэрэ пшъэрылъэу ашыгъум аш фашіыгъагъэр шіушіэныр ары. Джы къызнэсыгъэми зищыкіагъэм Іэпыіэгъу егъэгъотыгъэныр къоджэ Хасэм ыгъэцэкіэрэ Іофхэм апшъэу щыт».

Акрам Исхьакъ илІакъокІэ КІуакІомэ ащыщ. КІэлэегъадж. Географиер университетым щарегьэхыы. Сэнэхьат шъхьа-Іэм дыкІыгъоу лъэпкъым фэлажьэ. Илъэс 30 фэдиз хъугъэу Хасэм хэт. Журналэу «Іошъхьэ-

> (КъыкІэлъыкІорэр я 10-рэ н. ит).

(КъызыкІэлъыкІорэр я 9-рэ н. ит).

мафэм» иредакторыгъ. Шам ШІушІэ Хасэм итхьаматэу джы хадзыгъ.

Мэфищэу Шам тызыщыІагъэм Хасэм икъутамэхэм зэкІэ- лъэгэгъэ дэпкъым зэрэтефэу ми Акрам тарищэлІагъ, ягъэ- пылъэгъагъ.

псыкІэ нэІуасэ тыфишІыгъ. Къудысые ХасэкІэ заджэхэрэм сурэт гъэшІэгъон дэдэ щытлъэгъугъагъ. Лъэпкъ зэбгырыдзыгъэм игумэк Ікъыри Готык Гэу ар шІыгъэ. Сурэтыр метриплІ зишъомбгъогъэ, метрищ зиФАДИЛ Закерие къалэу Дамаскэ щэпсэу, сурэтыші:

«Сыд фэдиз къин ыпэ къикіыми, ціыфыр зэмызэгъынрэ ымыщэчынрэ щыІэп. Тилъэпкъ ихэку зычіенэм, хьаза-

бэу ыщэчыгъэр зэкіэмэ анахь дэгъоу Баграт Шинкуба итхыгъэ къыщыриІотыкІыгъ. Зауркъан икъэбар мы сурэтым сэ къыщызгъэлъэ-

Черкес хэку

гъожьыгъ». Фадил Закерие илІакъокІэ **Лышэмэ ащыщ.** Сурэтш**І**ыным гъэк**І**э къыгъэлъэгъуагъ.

ицІыкІугъом къыщегъэжьагъэу фэІаз. Уашъор, тыгъэр, псыхьор, икъоджэгъухэр — зэкІэ ыльэгъухэрэр сурэткІэ къыре-ІотыкІых. Баграт Шинкуба ироманэу «Последний из ушедших» Лышэ Фадил исурэтшІы-

СтІашъу Ихьсан игукІэгъу

ШАГУДЖ Роз кІэлэцІыкІу ІыгъыпІэм ипащ:

«Мы кіэлэціыкіу іыгъыпІэр 2002-рэ илъэсым къызэјутхыгъ. Илъэсищым къыщегъэжьагъэу гурыт еджапІэм нэсыфэхэ сабыйхэр етэгъаджэх. Зэкіэмкіи кіэлэціыкіу 80 фэдиз къэкІо. Дамаскэ имызакъоу, гъунэгъу

къуаджэхэми ахэр къарэкlых».

Мы ІыгьыпІэр къызэІузыхыгьэ Уджыхъу-СтІашъу Ихьсан «Аферым!» фэпІонэу зэрэтефэрэр кІэлэцІыкІухэм нафэ къашІыгъ. Мыщ фэдэ цІыкІухэр ІэкІыбым адыгабзэкІэ щыгущыІэхэу бэрэ уапэ къифэщтэп. Илъэси 150-рэ хымэ хэгъэгу щыпсэугъэ адыгабзэр Сирием щылъыкІотэным игугъапІэхэр зэхэтхыгъэм къытитыгъ.

ТЫГЪУЖЪ Хъусам — Сирием ит къуаджэу Мударие щэпсэу:

«Къунейтрэ пэмычыжьэу адыгэ къэхалъэ щыт. Джолан заом хэкодагъэхэр ащ дэлъых. Тилъэпкъэгъу нэбгырэ 200 фэдиз мы зэпэуцужьхэм ащыфэхыгъагъ».

Тыгъужъ Хъусам ятэ заом хэкІодагъ, ежь ащыгъум илъэситІу ыныбжьыгъэп. «Джоланыр — тигууз шъхьаІ» аІозэ, тилъэпкъэгъухэм ягукІаехэр къытфаІотэгъагъэх, джы зичэзыу гууз ахэм къафыкъокІыгъ. Сирием къикІырэ къэбархэмкІэ, Къунейтрэми зэпэуцужьыр нэсыгъ. ООН-р ащ зэритым пае щызэмызэонхэу къашІошІыщтыгъэ ыкІи ащ елъытыгъэу адыгэхэр а лъэныкъом ко-

щыгъагъэх. Джы ащи заор нэкІыгъэми умышІэнэу, лІыжъыр чаны. Компьютерыр, Интернетыр зэригъэфедэрэр тэгъэшІагьо тІозэ, нэмыкІ Іофэу ышІэхэрэри къытиІуагъэх. Пчэдыжь къэс кушъхьэфачъэм тесэу нэмазшІыгъом мэщытым макІо, къыгъэзэжьмэ, чэмыр хэшІыкІ зыфыриІэр. Политикэр, ещы. Джэудэт Саид игупшытарихыр, хэбзэгъэуцугьэхэр... сэ гъэш Гэгъонхэр камерэм ЗыхишІыкІырэр бэ. Къэралы- тыратхэх. ИгущыІэ лІэужгъо пчъагъэм ащыпсэурэ шІэ- хэм апае джарэущтэу аухъуныгъэлэжьхэм, динлэжьхэм мэ. Идунэееплъык і аш і о-

(жолан **Іуашъхьэм ишъэфхэр**

«Голанские высоты» зыфа-Іорэ Іуашъхьэм адыгэхэр зэ- ыубытыгъ. Араб-джурт заом реджэрэр Джолан. Ар зэблэкІы- ыпэкІэ километрэ 60 зикІы-Къунейтрэ уикІэу укІомэ, зы сыхьаткІэ Иорданием, Ливан адыгэхэр адэсыгъэх. Ахэр ыкІи Палестинэм уанэсыщт. Джоланыр — Израильрэ Сириемрэ зыфызэфэгубжыгъэхэ къуап. КъэралыгъуитІур пчъагьэрэ зэзэуагъ. 1948-рэ, 1967-рэ, 1982-рэ илъэсхэм зэо зэпэуцужьхэр яІагъэх.

чІыгур щысысыгъагъ. Ащ къыкІэльыкІогьэ ильэс 80-м къалэм зи цІыф дэсыгъэп. 1877-рэ илъэсым апэрэ адыгэ унэгъуипшІэу мыщ къыщыуцугъагъэхэм Къунейтрэр икІэрыкІэу агъэуцужьыгъагъ.

пІэ чІыпІэм щыт. Къэралыгъо хьэгъэ къушъхьэтхым нэбгырэ пчъагъэхэм ар къаухъурэи. мин 57-рэ щыпсэущтыгъэ. ПсэупІэ 200 фэдиз итыгъ. 13-мэ къалэу Къунейтра, къуаджэхэу Мансура, Сальмониер, Гъензиуан, Фахьама, Момсие, Фэрдж, Хъущние, Фазара, Джыойзэ, Мудария, Барикъа, Бирхьаджам. 1982-рэ илъэсым къэралыгъохэм ядунэе зэхэт куп Тарихъым зэрэхэтымкІэ, ишІуагъэкІэ Къунейтрэ рай-Джоланым икъэлэ шъхьа Гэу оным изы Гахь Сирием къыра-Къунейтрэ 1759-рэ илъэсым тыжьыгъ. А Іахьым хэфагъэх адыгэ чылэгъуищ — Мудария, Бирхьаджам, Барикъа. Мы къуаджэхэр Израиль зэрэпэгъунэгъухэм пае аукъодыеу уадэхьан плъэкІыштэп. Хэушъхьа- зэшхэу Асмэт, Наби, Фикрат а фыкІыгьэ къулыкъюу тэ ФСБ-кІэ льэхъаным цІыкІугъэхэми, мэтызаджэрэм фэдэм Іизын къы-

Джы Джоланыр Израиль Іытхи, тыкІогъагъ. Апэ Къунейтрэм тыдэхьагъ. Унэ зэхэгъэуагъэхэр мыщ щызэтельых. Ахэр ильэс 30-м ехъугьэу зэрэГуамыхыжьыхэрэр Сирием иполитикэ щыщ. «Шъуеплъ джуртхэм къыташІагьэр» аІозэ, тэш фэдэ журналистхэм арагъэльэгъу. КъэралыгъуитІур непэ къызнэсыгъэми зэфэгубжыгъэхэу къахьы. Ащыпсэухэрэр зэдэгущыІэнхи, зэлъыкІонхи фитхэп. Зэпыйхэр зэмызэонхэм ООН-м илІыкІохэр лъэплъэх. Метришъэ пэпчъ ахэм яІофшІэпІэ къутамэхэр щытых. Джоланыр зэрэпсаоу джуртмэ заштагъэр 1967-р ары. Ащыгъум щыІэгьэ зэпэуцужьыр тарихъым мэфих заокІэ хэхьагъ. ХъокІон фих заор ащыгъупшэрэп.

ХЪОКІОН Асмэт — Сирием ит къуаджэу Бирхьаджам щэпсэу: «Заор къызежьэм, псынкі зытыугъоий, зы щыгъын тіэкіу горэ тштэгъагъэми ары, ти-Іахьылэу Шам щыІэхэм адэжь тыкІуагъ. Джурт хэгъэгум итопыщэхэр ыуххэмэ къэдгъэзэжьыныр тигугъугъ. Тикъуаджэхэр мэфихкіэ аубытыгъэх. Тијапји, тихапји Іэкіыб хъугъагъэх».

ХъокІонхэм къызагъэзэжьышъугъэр 1982-рэ илъэсыр ары. Илъэс 15 тешІагьэу къызыдэхьажьыгъэгъэхэ щагухэр зэхэкІыхьагъэхэу, яунэхэм арылъхэр хъункІакІохэм зэрапхъуагъэхэу къычІэкІыгъ. Джы къызнэсыгъэми зызэтырагъэуцожьы.

анахь хьалэмэтэу бгъэфедэн фаер».

Джэудэт дин зэфэшъхьафхэр ыушэтыгъэх. ЦІыфхэм ятхьэшІошъхъуныгъэ кІуачІэу иІэр, агъэльэпІэрэ льэныкьохэр зэригъэшІэнхэм илъэс пчъагъэрэ пыльыгъ. Диным изакъоп ащ 50 къыфатхы. Илъэс 85-м блэ- дэІух.

Джэудэт яупчІэжьэгъу. А зы гъэшІэгъонэу иджэпсалъэмафэм анахь макІэмэ письмэ хэм нэужым зэфэс инхэм аще-

Адыг. Быслъымэн. Философ

Джоланым ит адыгэ къуаджэу Барикъа лІыжъ гъэшІэгъон горэм тыщырихьылІэгьагь. Сирием щыпсэурэ адыгэхэм ар янахьыжъ гъэшІуагъ. ЫцІэ быслъымэн дунаим щызэлъашІэ. Джэудэт Саид. ИлІакъокІэ Цэймэ ащыщ. Дунаим сыд икъэхъукІэр, изэхэтыкІэр, псэ зыпытхэм язекІуакІэхэр сыд фэдэха? Джэудэт илэжьыгъэхэр

ДЖЭУДЭТ Саид:

«Дунаир зэрэзэхэтыр зэкІэ быслъымэнхэм я Тхылъ лъапІэ ит. Бгъэшіэгъонэу, мыр хьалэмэт дэд піонэу, Къур-Іаным имытхагъэ зи къэхъурэп. Псэм дыкІыгъоу акъылыр цІыфым Тхьэм къыритыгъ, ащ ыуж бзэр къыІуилъхьагъ — джары

Мэрдж Ассултан

цІэрыІоу, географиемкІэ профес- къэтхагъэр Адэл ары. 1957 -рэ сорэу Адэл Абдыл-Салам тыщы Гук Гагъ. Адэл ил Гакъок Гэписьмэ ытхыгъагъ. Адыгэ тха-Лащэмэ ащыщ. ЧІыопсым, кІохэм ятхылъхэм акІэльэІутыкъэзыуцухьэрэ дунаим икъэ-кІуапІэхэр Адэл Абдыл-Салам ыушэтыгъ. Географием, анахьэу картэ зэхэгъэуцоным, игъашІэ фигъэхьыгъ. Лащэ Адэл иІофшІэн шъхьаІэ дыкІыгъоу лъэпкъ культурэм идышъэ кІэн ыугъоиным игъашІэм дэлажьэ. ІэкІыбым щыпсэурэ ады-

Мы къуаджэм шІэныгъэлэжь гэхэм ащыщэу апэрэу хэкум илъэсым Адэл хэкужъым

ЛАЩЭ Адэл:

«КІэрэщэ Тембот, Теуцожь Цыгъу, Цэй Ибрахьим, ХьэдэгъэлІэ Аскэр, Елбэт Хьасан, Шэртэнэ Аскэрбый. Зэлъашіэрэ адыгэ тхакіохэм яІофшіагъэхэр къысфагъэхьыгъагъэх. Джы къызнэсыгъэми а тхылъхэр сэгъашіох. Письмэу къысфакІощтыгъэхэми зы ахэзгъэзыгъэп».

Докторэу Адэл Абдыл-Салам Сирием осэ ин щыфашІы. Пенсием зэрэкІуагъэм емыльытыгьэу, Дамаскэ дэт къэралыгъо университетым щырегъаджэх, ипрофессор гъэшІуагъэхэм ясатыр хэт.

Ащ фэдэу мы къуаджэм цІыф гъэсагъэу бэ къыдэкІыгъэр. КІэдэкІой Ахьмэд Сирием щызэлъашІэрэ хирург. Ахьмэд Адыгэ Хасэм изэхэщэн, бэ щыдгъэкІонэу хъугъэп. СиигъэІорышІэн чанэу хэлажьэ. Хэсэ тхьаматэуи Іоф ышІагъ. Тэ Сирием тыкІонэу унашъо зытэшІым, апэу гущыІэгъу гъзу тыдахьи, пчэдыжьыпэу тызфэхъугъагъэр Ахьмэд ары. Адыгэ Хасэм итхьамэтэ ІэнатІэ ыгъэтІылъыгъэу хэгъэгум теблэгъагъ, арэу щытми, «сытекІыжьыгъэшъ, джы ар сиІофыжьэп» ымыІоу, типрограммэ зэпыфэнымкІэ ишІуагъэ къыгъэкІуагъ. Лъэпкъ зыкІыныгъэм, бзэм, культурэм якъэухъумэн ыгъэгумэк і ырэ ціыфэу Ахьмэд щыт.

Мэрдж Ассултаным охъта-

рием тызыщыІэгъэ мэфипшІым иаужырэ мафэ мы къуаджэм тынэсыгъ ныІэп. Чэщ хэкІотатыкъыдэкІыжьыгъ. Ау а охътэ тІэкІоу тилъэпкъэгъухэм адэдгъэк Іуагъэм ягуфэбэныгъэ зэхэтшІэнэу игъо тифагъ.

Мы къуаджэм изакъоп, Сирием щыдгъэкІогъэ мафэхэр дахэкІэ, шІукІэ тыгу къинагъэх. Тхьэм ыІомэ, зэгорэм джыри зэ тызэІукІэным тегупшысэзэ, тильэпкьэгъухэм такъыфызэплъэкІыжьызэ тыкъыдэкІыжьыгъагъ...